

Reduta Ordoña,
Śmierć Pułkownika,
Świtezianka
i inne wiersze

poezja romantyczna z opracowaniem

czyli
**CO POETA
MIAŁ NA
MYŚLI?**

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Tytuł:
Poezja romantyczna z opracowaniem, czyli co poeta miał na myśli

Autor opracowania:
Wojciech Rzehak

Korekta:
Agnieszka Woźny, Maria Zagnińska

Projekt okładki:
Aleksandra Zimoch

ISBN 978-83-7517-761-9

Wydanie II zaktualizowane

Copyright by Wydawnictwo GREG®

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
BROS

Adam Mickiewicz

ADAM MICKIEWICZ (1798–1855)

NOTA BIOGRAFICZNA

Urodził się 24 XII 1798 r. w Zaosiu koło Nowogródka na Litwie jako syn nowogrodzkiego adwokata Mikołaja Mickiewicza i Barbary z Majewskich. Naukę rozpoczął w powiatowej szkole powszechnej oo. dominikanów w Nowogródku (w 1807 r.), a po jej ukończeniu wstąpił (w 1815 r.) na Uniwersytet Wileński, gdzie uzyskał wykształcenie w zakresie filologii klasycznej, literatury ojczystej oraz historii. W tym czasie założył z przyjaciółmi Towarzystwo Filomatów, czyli „miłośników wiedzy”. Będąc na studiach, Mickiewicz korzystał ze stypendium, które później musiał odpracować, tak więc po ukończeniu uczelni (w 1819 r.) przeniósł się do Kowna, gdzie od września rozpoczął pracę jako nauczyciel w szkole średniej (od 1819 do 1823 r.). W październiku 1823 roku został aresztowany i osadzony w zamienionym na więzienie klasztorze Księży Bazylianów w Wilnie. Oskarżono go o zaangażowanie w działalność tajnych związków młodzieżowych (m. in. Filomatów i Filaretów). Wyrokiem sądu Mickiewicza zesłano w głąb Rosji, gdzie spędził następnych pięć lat życia, między innymi w Petersburgu, Odessie i Moskwie (między jesienią 1824 a wiosną 1829 r.). W maju 1829 roku, dzięki pomocy przyjaciół, Mickiewiczowi udało się opuścić Rosję i wyjechać do Niemiec, a stamtąd do Rzymu. Kiedy w roku 1830 wybuchło w Warszawie powstanie listopadowe, poeta przebywał we Włoszech. Usiłował powrócić do kraju, ale bezskutecznie – nie przekroczył granicy między Wielkopolską a Królestwem. Po upadku powstania Mickiewicz wyemigrował do Drezna, a stamtąd do Paryża. W Paryżu osiadł na stałe (od 1832 r.), biorąc początkowo udział w życiu politycznym emigracji polistopadowej. W roku 1834 wziął ślub z Celiną Szymanowską, z którą miał sześcioro dzieci. W roku 1839 poeta otrzymał propozycję wyjazdu do Szwajcarii, do Lozanny, by objąć na tamtejszym uniwersytecie katedrę profesora literatury rzymskiej. Pobyt w Szwajcarii trwał jednak bardzo krótko, już w 1840 roku Mickiewicz wrócił do stolicy Francji, by wykładać jako profesor w katedrze literatur słowiańskich w paryskiej Collège de France. Od roku 1841 poeta blisko związał się z Andrzejem Towiańskim, filozofem, mistykiem i, jak twierdzą niektórzy, agentem carskiej ochrony, przysłanym do stolicy Francji w celu rozbicia środowiska emigracyjnego. W roku 1844

wykłady w Collège de France zostały zawieszono przez władze uczelni. W 1848 roku, na wieść o wybuchu Wiosny Ludów, Mickiewicz wyjechał do Rzymu, gdzie próbował zorganizować ochotniczy legion polski. Po powrocie do Paryża współtworzył z przyjaciółmi pismo „Trybuna Ludów”, a po jego rozwiązaniu podjął pracę jako bibliotekarz w paryskiej Bibliotece Arsenala. We wrześniu 1855 roku, na wieść o wybuchu wojny krymskiej (między Francją, Anglią i Rosją), Mickiewicz ponowił próbę stworzenia legionów: polskiego i żydowskiego. W tym celu wyjechał do Konstantynopola, gdzie zmarł 6 XI 1855, najprawdopodobniej na cholera. Jego ciało zostało rok później (w 1856 r.) przewieziono do Paryża, a stamtąd w roku 1890 do Krakowa, gdzie złożono je w podziemiach katedry wawelskiej.

WYBRANA TWÓRCZOŚĆ

1818 – *Zima miejska* (debiut)

1820 – *Oda do młodości, Pieśń filaretów*

1822 – *I tom Poezji (Ballady i romanse – m. in. Romantyczność, Świtez, Świtezianka, Lilie, Powrót taty, To lubię, Rybka, Kurhanek Maryli)*

1823 – *II tom Poezji (Grażyna, Upiór, II i IV cz. Dziadów)*

1823 – *Do M****

1826 – *Sonety (Sonety krymskie oraz Sonety odeskie)*

1828 – *Konrad Wallenrod*

1829 – *Do***. Na Alpach w Splügen*

1830 – *Do matki Polki*

1831/32 – *Reduta Ordona, Śmierć pułkownika*

1832 – *III część Dziadów*

1832 – *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego*

1834 – *Pan Tadeusz*

1837 – *Konfederaci barscy, Jakub Jasiński*

1839/40 – *liryki lozańskie ([Snuć miłość...], [Nad wodą wielką i czystą...], [Gdy tu mój trup...], [Połały się łzy me czyste, rzesiste...])*

Oda do młodości

Bez serc, bez ducha, to szkieletów ludy;

Młodości! dodaj mi skrzydła!

Niech nad martwym wleczę światem

W rajska dziedzinę ułudy:

Kędy zapał tworzy cudy,

Nowości potrząsa kwiatem,

I obleka w nadziei złote malowidła.

Niechaj, kogo wiek zamroczy,

Chyląc ku ziemi poradłone czoło,

Takie widzi świata koło,

Jakie tępymi zakreśla oczy.

Młodości! ty nad poziomy

Wylatuj, a okiem słońca

w.1–7 Pierwszy wers ody przynosi opis starego świata – nieczulego, martwego, pozbawionego ducha.

Apostrofa do młodości – prośba o natchnienie, moc, możliwość wzniesienia się ponad przeciętność, w rejony dotąd nieosiągalne dla człowieka, gdzie „zapał tworzy cudy”.

Ludzkości całe ogromy
Przeniknij z końca do końca.
Patrz na dół – kędy wieczna mgła zaciemia
Obszar gnuśności zalany odmętem:
To ziemia!
Patrz, jak nad jej wody trupie
Wzbił się jakiś płaz w skorupie. (20)
Sam sobie sterem, żeglarzem, okrętem;
Goniąc za żywiołkami drobniejszego płazu,
To się wzbija, to w głąb wali:
Nie lgnie do niego fala ani on do fali;
A wtem jak bańka prysnął o szmat głazu!
Nikt nie znał jego życia, nie zna jego zguby:
To samoluby!

Młodości! tobie nektar żywota
Natenczas słodki, gdy z innymi dzielę:
Serca niebieskie poi wesele, (30)
Kiedy je razem nić powiąże złota.
Razem, młodzi przyjaciele!...
W szczęściu wszystkiego są wszystkich cele;
Jednością silni, rozumni szalem,
Razem, młodzi przyjaciele!...
I ten szczęśliwy, kto padł wśród zawodu,
Jeżeli poległym ciałem
Dał innym szczebel do sławy grodu.

Razem, młodzi przyjaciele!...
Choć droga stroma i śliska, (40)
Gwałt i słabość bronią wchodu:
Gwałt niech się gwałtem odciska,
A ze słabością łamać uczmy się za młodu!
Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał Hydrze,
Ten młody zdusi Centaury,
Piekle ofiarę wydrze,
Do nieba pójdzie po laury.
Tam sięgaj, gdzie wzrok nie sięga;
Łam, czego rozum nie złamie: (50)
Młodości! orla twych lotów potęgą,
Jako piorun twoje ramię.
Hej! ramię do ramienia! spólnymi łańcuchy
Opaszmy ziemskie kolisko!
Zestrzelmy myśli w jedno ognisko
I w jedno ognisko duchy!...
Dalej, bryło, z posad świata!
Nowymi cię pchniemy tory,
Aż opleśniał zbywszy się kory,

w.8–27 Charakterystyka pokolenia starców – oświeceniowych klasyków – ludzi o ograniczonych horyzontach, przygarbionych i pochylonych nisko nad ziemią, ludzi, których czas przeminął.

Apostrofa do młodości – przekonanie o nadludzkich, niemalże nadprzyrodzonych możliwościach młodości, wznoszącej ponad poziomy. Wykorzystanie opozycji – góra (młodość): dół (starość) – tzw. motyw wertykalny.

Charakterystyka starego świata – obszar martwy, pokryty wieczną mgłą, mrokiem zapomnienia.

Pogardliwa charakterystyka przedstawicieli starego pokolenia, pochłoniętych swoimi sprawami, przez nikogo nieostrzeganych, nic nieznaczących, nikomu nieznanym ludzi. Skazani są oni na anonimowe życie i równie niezauważoną śmierć.

w.28–31 Apostrofa do młodości, świadomość rozkoszowania się życiem, możliwością współdziałania i dzielenia się swą radością z innymi.

w.32–38 Apostrofa do przyjaciół, połączone wielkimi ideałami i ideami – pragnienie osiągnięcia celów, które dla zwykłego śmiertelnika wydają się nieosiągalne – powszechnego szczęścia (przeciwieństwo samolubnej starości).

Powtórzenie apostrofy do przyjaciół, zaakcentowanie gotowości do poświęceń, do oddania życia za idee i za dotarcie do „sławy grodu”.

w.39–59 Kolejna apostrofa do młodości – świadomość trudów, jakie czekają na drodze do realizacji ideałów, wezwanie do stanowczości i wykrzesania z siebie nadludzkich sił – przywołanie postaci mitologicznego herosa, Heraklesa, który już w dzieciństwie zapowiadał się na nieprzeciętnego siłacza i bohatera. Przypomnienie najsłynniejszych dokonań Heraklesa (pokonanie hydry lernejskiej, zwycięstwo nad centaurami, zejście do krainy zmarłych), zabranego w chwili śmierci na Olimp i obdarowanego nieśmiertelnością.

Wezwanie do śmiałości i bezkompromisowości dokonań – sięgania po cele nieosiągalne.

Przywołanie motywów kojarzących się z siłą, potęgą (orzeł, piorun).

Wezwanie do wspólnego działania w celu przemiany świata, pchnięcia go w nową, lepszą przyszłość. „Opleśniała kora” to symbol tego, co stare, hamujące rozwój, uniemożliwiające odetchnięcie wolnością. Przypomnienie lat zielonych jest jak powrót do krainy arkadyjskiej, do pierwotnego stanu szczęścia.

Z cyklu *Vade-mecum: I.* *Klaskaniem mając obrzękłe prawice...*

**Klaskaniem mając obrzękłe prawice,
Znudzony pieśnią, lud wołał o czyny;
Wzdychały jeszcze dorodne wawrzyny,
Konary swymi wietrząc błyskawice.
Było w Ojczyźnie laurowo i ciemno
I już ni miejsca dawano, ni godzin
Dla nieczekanych powić i narodzin,
Gdy Boży-palec zaświtał nade mną;
Nie zdając liczby z rzeczy, które czyni,
Życ mi rozkazał w żywota pustyni!**

(10)

*

Dłatego od was... o! Laury, nie wziąłem
Listka jednego, ni ząbeczka w liściu,
Prócz może cieniu chłodnego nad czołem
(Co nie należy wam, lecz — słońca przyściu...).
Nie wziąłem od was nic, o! wielkoludy,
Prócz dróg zarosłych w piołun, mech i szalej,
Prócz ziemi, kłatwą spalonej, i nudy...
Samotny wszedłem i sam błędzę dalej.

*

Po-obracanych w przeszłość nie pojętę —
A uwielbionę — spotkałem niemało!
W ostrogi rdzawe utrafiałem piętę
W ścieżkach, gdzie zbitych kul sporo padało.
Nieraz Obyczaj stary zawadziłem,
Z wyszczerzonymi na jutrznię zębami,
Odziewający się na głowę pyłem,
By noc przedłużył, nie zerwał ze snami.

(20)

*

Niewiast, zaklętych w umarłe formuły,
Spotkałem tysiąc; i było mi smętno,
Że wdzięków tyle widziałem — nieczuły!
Źrenicą na nie patrząc bez-namiętną.
Tej, tamtej rękę tknąwszy marmurowę,
Wzruszyłem fałdy ubrania kamienne,
A motyl nocny wleciał jej nad głowę,
Zadrzał i upadł... i odeszły — sennie...

(30)

w.1–10 Utwór jest, zaraz po wierszu „*Za wstęp (Ogólniki)*”, wprowadzeniem do zawierającego sto utworów cyklu *Vade-mecum*. Opatrzanie go liczbą porządkową „jeden” świadczy o nadaniu wierszowi ważnego, programowego – także autotematycznego – znaczenia. Pierwsza strofa może być interpretowana jako opis narodzin poety („*Boży-palec zaświtał nade mną*”), jego przyjscia na świat, albo raczej momentu **stania się** poetą. W ojczyźnie było wtedy „*laurowo i ciemno*”, przepelniona patosem i wzniosłymi uczuciami epoka Romantyzmu kształtowała się pod zaborami.

w.11–18 Podmiot liryczny ujawnia się jeszcze silnie w strofie drugiej (można mówić o podmiocie autorskim). Norwid wskazuje tutaj odrębność własnych poetyckich korzeni, podkreślając swą niezależność ideową i artystyczną od „*laurów*” i „*wielkoludów*”, co można odnieść do romantycznych wieszczów, przede wszystkim Mickiewicza, ale także Słowackiego. Deklaruje się jako twórca „osobny”, kroczący własną drogą: „*samotny wszedłem i sam błędzę dalej*”.

w.19–26 Kolejna strofa przynosi obraz ludzi zapatrzonych w przeszłość, których Norwid widzi dokoła siebie. Odwrócenie się wstecz, zapamiętanie w minionych czasach jest według niego groźne, wywołuje bowiem stan uśpienia, zamknięcia na wyzwania współczesności. Pięta utrafiająca w „*ostrogi rdzawe*” to symbol przebrzmiałych ideałów, nieaktualnych, martwych. „*Obyczaj stary*” to przeszłość, to życie w mroku nocy, w ludzających snach.

w.27–38 Rozwinięcie i dopełnienie obrazu świata ze strofy poprzedniej: podmiot liryczny opisuje teraz kobiety, które spotkał na swojej drodze. Nie było wśród nich takiej, przy której warto byłoby zostać na dłużej. Wszystkie one były „*zaklęte w umarłe formuły*”, ich słowa były zatem puste, nieniosące ze sobą żadnych głębszych treści. Nie wzruszały serca poety, który patrzył na nie bez namiętności, nie biorąc od nich niczego, bo i niczego nie mogły mu one dać. Obcuje z tymi ludźmi, miał wrażenie, że dominującym elementem ich egzystencji była bezwładność, dominacja formy, „*grzeźność*”, pod którą kryła się pustka, bycie „*zadnym*”.

*

I nic... nie wziąłem od nich w serca wnętrze,
 Stawszy się ku nim – jak one – bezwładny,
 Tak samo grzeczny i zarówno ż a d n y,
 Że aż mi coraz szczęście niepojętsze!
 Czemu? dlaczego? w przesytu-Niedzielę
 Przyszedłem witać i żegnać... tak wiele
 Nic nie uniósłszy na sercu – prócz szaty –
 Pytać was – nie chcę i nie raczę: KATY!...

(40)

w.39–42 Ostatnie cztery wersy czwartej strofy przynoszą wyraźną deklarację obcości i niechęci Norwida wobec zastanej rzeczywistości. Każdy dzień pobytu w takim świecie był dla niego udręką – przesytem. Wreszcie przyszedł czas pożegnania i wyruszenia własną drogą, byle dalej od „katów”.

*

Piszę – ot! czasem... piszę na BABYLON
 DO JERÓZALEM! – i dochodzą listy –
 To zaś mi mniejsza, czy bywam omyłom
 Albo nie? piszę pamiętnik artysty –
 Ogryzmołony i w siebie pochylom –
 Obłądny!... ależ – wielce rzeczywisty!

.....

w.43–48 Sześciowersowa, jakby urwana, niedokończona strofa, stanowi ważną deklarację artystyczną Norwida, który własną twórczość nazywa „*pisanie pamiętnika artysty*”. Podkreśla tym samym osobisty charakter tworzonej przez siebie liryki, której najważniejszym elementem jest prawdziwość, „*rzeczywistość*”. Dzieło powstaje poprzez skreślenia, korekty i pomyłki, wykluwa się w trudzie, ale – jeśli jest prawdziwe – jest wielkie.

*

Syn – minie pismo, lecz ty spomnisz, wnuku,
 Co znika dzisiaj (iż czytane pędem)
 Za panowania Panteizmu-druku,
 Pod ołowianej litery urzędem;
 I jak zdarzało się na rzymskim bruku,
 Mając pod stopy katakomb korytarz,
 Nad czołem słońce i jaw, ufny w błędzie –
 Tak znów odczyta o n, co ty dziś czytasz,
 Ale on spomni mnie... bo mnie nie będzie!

(50)

w.49–57 Zamykająca utwór strofa zawiera często wyrażane przez Norwida przekonanie o trudnościach, z jakimi spotykają się we współczesnym im świecie wybitne jednostki. Poeta ma świadomość, że w dobie rewolucji technicznej i postępu, w epoce panowania druku „*ołowianej litery*”, poezja nie cieszy się powodzeniem wśród czytelników. Jest jednak przekonany, że po latach, kiedy nadejdzie pokolenie wnuków, jego twórczość zostanie ponownie odkryta (wydobyta z katakumb) i odczytana na nowo.

[powst. 1858]

Z cyklu *Vade-mecum*: II. *Przeszość*

1

Nie Bóg stworzył przeszłość i śmierć, i cierpienia,
 Lecz ów, co prawa rwie,
 Więc nieznośne mu – dnie;
 Więc, czując złe, chciał odepchnąć spomnienia!

w.1–4 Podmiot mówiący wiersza określa istotę odpowiedzialną za istnienie przeszłości, śmierci i cierpienia – jest to szatan, nazwany tu przy pomocy peryfrazy („*ów, co prawa rwie*”). Szatanowi „*nieznośne*” są dnie, bowiem jest księciem ciemności. Norwid przywołuje tu odwieczną antynomię: dobro (światłość, dzień) oraz zło (ciemność, noc). Chęć pokonania Boga usiłuje realizować poprzez zniszczenie ludzkiej przeszłości.

SŁOWNICZEK NAJWAŻNIEJSZYCH POJĘĆ

- **autobiografizm** – tendencja literacka, polegająca na wplataniu do utworu własnych przeżyć i losów autora, a także zdarzeń, których autor był świadkiem. Inaczej: włączanie do utworu fragmentów własnej biografii. Twórczość Adama Mickiewicza w dużym stopniu ma charakter autobiograficzny – poeta niejednokrotnie posługuje się faktami z własnego życia (np. motyw zesłania w głąb Rosji w *Sonetach krymskich* czy kreacja podmiotu lirycznego w lirykach lozańskich) do stworzenia kreacji bohatera. Podobnie dzieje się w twórczości Juliusza Słowackiego (wiersz *Rozłączenie czy Grób Agamemnona*).
- **bajronizm** – postawa romantyczna, stworzona przez angielskiego poetę George’a Byrona, autora powieści poetyckiej *Giaur* (1813). Bajronizm to skłonność do samotnego przeciwstawiania się złu otaczającego świata, a więc postawa czynna. To również indywidualizm, tajemniczość, bogactwo przeżyć wewnętrznych. Ważną cechą bajronizmu są ponadto: wewnętrzny konflikt, skłócenie z otaczającym światem, bunt i skłonność do popełnienia czynów zbrodniczych, motywowanych jednak wysokimi pobudkami (miłość, nienawiść).
- **ballada** – to gatunek mieszany, synkretyczny (→ synkretyzm), obejmujący utwory o charakterze epicko-lirycznym, nasycone elementami dramatycznymi. Ballada stoi więc na pograniczu epiki, liryki i dramatu: posiada charakterystyczne dla epiki fabułę oraz narrację, jednak układ stroficzny oraz nastrojowość są cechami typowymi dla liryki, a często występujące partie dialogowe przypominają konstrukcję dramatu. Charakterystycznymi cechami ballady jest również występowanie dwóch światów: realnego i fantastycznego (duchy, zjawy), a także jej nastrojowość, troska poety o atmosferę (tajemniczość, groza, nieдомówienia, umiejscowienie akcji nocą w ciemnym lesie). W utworach wchodzących w skład cyklu *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza daje się zauważyć niezwykle istotny element ballad pisanych w tej epoce: ludowość (→ ludowość). Wiąże się to chociażby z tematyką ballad, z reguły niezwykłą, fantastyczną, zaczerpniętą z legend i podań ludowych. Artysta zwraca również uwagę na rolę natury w życiu człowieka (a nawet – na miejsce człowieka w świecie natury).
- **filozofia genezyjska** – doktryna historiozoficzna (→ historiozofia) stworzona i rozwinięta przez Juliusza Słowackiego. Podstawą filozofii genezyjskiej było przekonanie o duchowym wymiarze dziejów. Mistycyzm Słowackiego zakładał, że wszystko, co składa się na historię (od losów ludzkości i poszczególnych narodów do życiowych perypetii jednostek), jest kształtowane „przez *Ducha i dla Ducha*”. Duch wciela się w różne formy, począwszy od tych najniższych, a następnie, na drodze ciągłego doskonalenia i rozwoju, przechodzi do coraz wyższych. Poszczególne fazy przejścia odbywają się w sposób gwałtowny, czym można tłumaczyć różne rewolucje i przewroty. Wykładem doktryny genezyjskiej był poemat prozą *Genesis z ducha*, natomiast próbą przeniesienia elementów filozofii na grunt liryki – wiersz *Uspokojenie*.
- **historiozofia** – to inaczej filozofia dziejów: dziedzina ogólnych rozważań filozoficznych nad przebiegiem procesu dziejowego (siłami napędowymi, celowością, istotą, ewentualną ingerencją Boga). Filozofia dziejów w literaturze polskiej najsilniej rozwinęła się właśnie w Romantyzmie i zaowocowała trzema doktrynami historiozoficznymi: mesjanizmem (A. Mickiewicz), filozofią genezyjską (J. Słowacki) oraz providencjalizmem (Z. Krasiński) (→ mesjanizm, → filozofia genezyjska, → providencjalizm).
- **ludowość** – pogląd lansowany przez romantyków, polegający na przekonaniu, że w kulturze ludowej tkwią istotne dla literatury (i sztuki) wzorce oraz tematy. Wynikiem tego przekonania było sięganie do tradycji i obrzędowości ludowej, wplatanie do utworów literackich wątków i motywów zaczerpniętych z podań i baśni ludowych, wprowadzenie bohatera pochodzącego z ludu, specyficzne ujęcie problemu winy i kary, ukazywanie w literaturze obrzędów i tradycji ludowych, a także wplatanie w utwór wyrażań zaczerpniętych z potocznej mowy ludu (np. *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza). Ludowość to także fascynacja gminem, podyktowana wiarą, że właśnie w tej warstwie, żyjącej w harmonii z naturą, przechowały się najbardziej pierwotne wartości, również narodowe. W Młodej Polsce pojęcie to zmienia się w ludomanię i oznacza podziw dla ludności wiejskiej, jej siły, żywotności i potęgę.
- **mesjanizm** – doktryna historiozoficzna (→ historiozofia) opierająca się na zespole przekonań i poglądów, sięgających do judaizmu i pochodzących od imienia Mesjasza, na przyjście którego

oczekiwał Izrael. Mesjasz miał przynieść Izraelitom wolność i ofiarować im panowanie nad światem. W Polsce mesjanizm miał funkcję szczególną – można go określić jako zbiór przekonań i przeświadczeń o nadzwyczajnej roli Polski w dziejach świata. Pojęcie narodziło się jeszcze w dobie staropolskiej, gdy Rzeczpospolita traktowana była jako przedmurze chrześcijaństwa, kraj broniący kultury cywilizacji chrześcijańskiej przed barbarzyńskimi poganami. Najpełniej jednak idee mesjańskie rozkwitły w okresie rozbiorów, a szczególnie w czasie powstania listopadowego (i tuż po jego upadku). Uważano, że Polska, jako kraj szczególnie umęczony, jest krajem wybranym przez Boga do przyniesienia nowego ładu Europie oraz politycznego i społeczno-moralnego odrodzenia ludzkości w duchu wiary chrześcijańskiej, a w efekcie do ocalenia narodów europejskich, zmuszonych znosić rządy tyranów. Ostatecznym celem mesjanizmu było zbawienie ludzkości w przyszłym Królestwie Bożym. Z mesjanizmem spotykamy się w III cz. *Dziadów* A. Mickiewicza, szczególnie w scenie *Widzenia Księdza Piotra*, gdzie Polska przyjmuje na siebie rolę Mesjasza, poświęca się i przez śmierć dostępuje łaski zmartwychwstania.

- **metafizyka** – dział filozofii, obejmujący rozważania dotyczące ludzkiej duszy, sfery duchowej człowieka oraz świata przeżyć religijnych (inna nazwa – ontologia – nauka o bycie). Od czasów angielskiego Baroku istniał kierunek poetycki, określane mianem poezji metafizycznej (J. Donne, G. Herbert), rozwinięty w XVIII stuleciu w wielu krajach europejskich. W Romantyzmie problematyka metafizyczna często pojawiała się w poezji, najdoskonalszym tego przykładem mogą być liryki lozańskie Adama Mickiewicza.
- **mistycyzm** – prąd religijno-filozoficzny, uznający możliwość ponadmysłowego, bezpośredniego kontaktu duszy człowieka z Bogiem lub bóstwem. Kontakt taki możliwy jest dzięki intuicji i objawieniu, które mistycyzm określa jako najwyższe formy poznania. Z mistycyzmem związana jest również wiara w istnienie tajemniczego i niepoznawalnego aspektu wszystkich zjawisk w świecie, prymat uczucia nad rozumem oraz uznanie świata duchowego za prawdziwy obszar poznawania „prawd żywych”. Mistycyzm przejawia się w niektórych lirykach polskich romantyków (np. *Pielgrzym* Cypriana Kamila Norwida).
- **orientalizm** (łac. „*orientalis*” – wschodni; Orient – Wschód) – zwrot ku tradycji, kulturze i sztuce Wschodu. Orientalizm w literaturze romantycznej przejawiał się w zainteresowaniu twórców egzotyczną przyrodą orientalnej. Romantycy często odbywali podróże na Wschód. Fascynowała ich odmienność filozofia, kultura i obyczajowość ludów wschodnich. Zainteresowanie orientem widać u Adama Mickiewicza (*Sonety krymskie*) i Juliusza Słowackiego (*Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*).
- **powieść epistolarna** – jest to powieść pisana w formie listów. Istnieje kilka odmian gatunku, z których dwa można spotkać najczęściej: listy mogą być pisane tylko przez jedną osobę (Johann Wolfgang Goethe *Cierpienia młodego Wertera*), na utwór może też się składać korespondencja między dwoma osobami (Jean Jacques Rousseau *Nowa Heloiza*).
- **powieść poetycka** – gatunek synkretyczny (mieszany), będący liryczną odmianą powieści, wykształcony przez literaturę romantyczną. Za twórcę i mistrza powieści poetyckiej uważa się powszechnie George’a Byrona, a jako przykład utworu realizującego założenia teoretyczne gatunku wskazuje się *Giaura*. Najważniejszymi cechami powieści poetyckiej będą:
  - a) zerwanie z łańcuchem przyczynowo-skutkowym, czego następstwem jest wyraźna epizodyczność budowy utworu,
  - b) achronologiczność, czyli zaburzenie porządku chronologicznego przedstawionych w utworze wydarzeń,
  - c) synkretyzm rodzajowy, czyli mieszanie w obrębie jednego utworu elementów charakterystycznych dla różnych rodzajów literackich (epiki, dramatu i liryki),
  - d) synkretyzm gatunkowy, polegający na współistnieniu w jednym utworze różnych gatunków literackich (powieść, pieśń, ballada),
  - e) kostium historyczny, czyli umieszczenie akcji w przeszłości historycznej,
  - f) nastrojowość i tajemniczość utworu – budowanie atmosfery grozy i niesamowitości. Akcja wielu epizodów powieści poetyckiej rozgrywa się nocą, niewiele wiadomo o bohaterze, jego przeszłości itp.,
  - g) konstrukcja głównego bohatera, tzw. bohatera bajronicznego – człowieka samotnego, rozdartego wewnątrz, zbudowanego, gotowego walczyć z całym światem, popełniającego zbrodnię, ale motywowanego wyższymi pobudkami,
  - h) orientalizm – nasycenie utworu elementami orientalnymi, a więc związanymi z kulturą, obyczajami i przyrodą Wschodu.

SPIS TREŚCI

ADAM MICKIEWICZ

Nota biograficzna.....	5
<i>Oda do młodości</i>	6
<i>Pieśń Filaretów</i>	8
<i>Pierwiosnek</i>	10
<i>Romantyczność</i>	11
<i>Świtez</i>	13
<i>Świtezianka</i>	18
<i>Lilije</i>	21
<i>Do M***</i>	29
<i>Niepewność</i>	30
<i>Stępy Akermańskie</i>	31
<i>Burza</i>	32
<i>Bakczysaraj</i>	33
<i>Czatyrdah</i>	33
<i>Droga nad przepaścią w Czufut-Kale</i>	34
<i>Ajudah</i>	34
<i>Do ***. Na Alpach w Splügen 1829</i>	35
<i>Do matki Polki</i>	36
<i>Reduta Ordon. Opowiadanie adiutanta</i>	37
<i>[Snuć miłość...]</i>	40
<i>[Nad wodą wielką i czystą...]</i>	40
<i>[Gdy tu mój trup...]</i>	41
<i>[Polały się łzy me czyste, rześiste...]</i>	42
<i>Śmierć Pułkownika</i>	42
Podsumowanie twórczości.....	43

JULIUSZ SŁOWACKI

Nota biograficzna.....	46
<i>Hymn (Bogarodzico, Dziewico!)</i>	47
<i>Nie wiadomo co, czyli Romantyczność. Epilog do Ballad</i>	49
<i>Godzina myśli</i>	50
<i>Rozłączenie</i>	57
<i>Chmury</i>	58
<i>Rozmowa z piramidami</i>	59
<i>Hymn (Smutno mi, Boże...)</i>	60
<i>Grób Agamemnona</i>	61
<i>Testament mój</i>	65
<i>W pamiętniku Zofii Bobrówny</i>	66
<i>Sowiński w okopach Woli</i>	67
<i>Uspokojenie</i>	69
Podsumowanie twórczości.....	71

CYPRIAN KAMIL NORWID

Nota biograficzna.....	73
<i>Pióro</i>	74
<i>W Weronie</i>	75

<i>Bema pamięci żałobny-rapsod</i>	75
<i>Moja piosnka (II)</i>	76
<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie</i>	77
<i>Do obywatela Johna Brown</i>	79
<i>Z cyklu Vade-mecum: I. Klaskaniem mając obrzękłe prawice</i>	80
<i>Z cyklu Vade-mecum: II. Przeszłość</i>	81
<i>Z cyklu Vade-mecum: XI. Pielgrzym</i>	82
<i>Z cyklu Vade-mecum: LX. Język – ojczysty</i>	83
<i>Z cyklu Vade-mecum: XCVI. Ostatni despotyzm</i>	83
<i>Z cyklu Vade-mecum: XCIX. Fortepian Szopena</i>	84
Podsumowanie twórczości	87
ZNANE I WAŻNE CYTATY	89
SŁOWNIK NAJWAŻNIEJSZYCH POJĘĆ	92

Poezja romantyczna z opracowaniem wydawnictwa GREG to pierwsza tego typu pozycja na rynku wydawniczym.

Zawiera **pełne interpretacje** utworów – jednakże sposób ich podania jest w pełni nowatorski! Nie są one umieszczone pod tekstem, jak w standardowych opracowaniach, ale równoległe do wiersza. Pozwala to uczniowi na jednoczesne zapoznawanie się z utworem i wyjaśnieniami do niego lub na sięgnięcie wyłącznie po informacje o konkretnym fragmencie. Dzięki temu książka jest czytelna, przejrzysta i nie wymusza żmudnego szukania potrzebnych wiadomości w długim, ciągłym tekście.

Poezja romantyczna z opracowaniem zawiera wybór **najbardziej znanych i najczęściej omawianych w praktyce szkolnej utworów z epoki Romantyzmu**. Omawia utwory Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego i Cypriana Kamila Norwida. Czytelnik znajdzie tutaj także biografie każdego z trzech wielkich wieszczów.

Poezja romantyczna z opracowaniem wydawnictwa GREG to książka, która **przyda się każdemu uczniowi szkoły podstawowej i liceum** – w przygotowaniach do egzaminu, wypracowania, klasówki oraz w codziennej szkolnej nauce.

dr Kalina Wróbel

lektury już ponad 150 lektur!

jeśli lubisz CZYTAĆ, to wyłącznie z **OPRACOWANIEM**

ISBN 978-83-7517-761-9

9 788375 177619 >

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl